

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ: ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАТУСУ

Тимофєєва М. І.

Анотація. Розглянуто проблеми збільшення кількості внутрішніх переселенців за різними напрямками: соціальним, економічним і правовим. Звернено увагу, що Україна не має власного досвіду з вирішення подібних питань. Проведено аналіз законодавчої бази країн, котрі мають подібний досвід, таких як Грузія, Молдова та Азербайджан. За результатами аналізу було згруповано основні питання, які виникають у внутрішньо переміщених осіб, і наведено моделі вирішення подібних питань. Запропоновано концептуальний підхід до створення комплексної моделі для надання ефективної допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, біженці, переселенці, незахищена верства населення, соціальний захист.

ВНУТРЕННЕ ПЕРЕМЕЩЕННЫЕ ЛИЦА: ОСОБЕННОСТИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО СТАТУСА

Тимофеева М. И.

Аннотация. Рассмотрены проблемы увеличения количества внутренних переселенцев по разным направлениям: социальному, экономическому и правовому. Обращено внимание, что Украина не имеет собственного опыта по решению подобных вопросов. Проведен анализ законодательной базы стран, имеющих подобный опыт, таких как Грузия, Молдова и Азербайджан. По результатам анализа были сгруппированы основные вопросы, которые возникают у внутренне перемещенных лиц, и приведены модели решения подобных вопросов. Предложен концептуальный подход к созданию комплексной модели для предоставления эффективной помощи внутренне перемещенным лицам в Украине.

Ключевые слова: внутренне перемещенные лица, беженцы, переселенцы, незащищенный слой населения, социальная защита.

INTERNALLY DISPLACED PERSONS: PECULIARITIES OF THE SOCIOECONOMIC STATUS

M. Timofieieva

Abstract. The article considers the problems of increase in the number of internally displaced persons by different areas: social, economic and legal. The attention is drawn to the fact that Ukraine does not have its own experience in solving issues of the kind. The analysis of the legislative framework of countries with a similar experience, such as Georgia, Moldova and Azerbaijan, is carried out. Based on the results of the analysis, the main issues which arise among internally displaced persons are grouped, and models for solving similar issues presented. A conceptual approach to creating a comprehensive model for providing effective assistance to internally displaced persons in Ukraine is proposed.

Keywords: internally displaced persons, refugees, migrants, vulnerable segment of the population, social protection.

Постановка проблеми. Сьогодні наша держава продовжує вирішувати проблеми, які стали результатом збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб з окупованих територій і зон АТО. В Україні проводиться велика кількість круглих столів, конференцій з вирішення питань адаптації на нових місцях проживання, працевлаштування, забезпечення житлом та ін. Держава ж намагається знайти шляхи вирішення із надання новітній категорії – соціальної підтримки та забезпечення їх конституційних прав і гарантій.

Велика кількість людей із окупованих територій мігрували до різних областей України у пошуках безпеки для їхнього життя, але в результаті прийняття такого рішення вони втратили роботу, майно, житло, документи тощо. Для їхньої підтримки держава в короткі строки прийняла ряд нормативно-правових доку-

ментів, які забезпечували б цих осіб державною підтримкою. Але оскільки Україна раніше не мала подібного досвіду, то ефективність законодавства не була високою. Тож перед країною постала нагальна потреба швидкого й ефективного аналізу досвіду інших країн у вирішенні подібних питань для застосування їх на території нашої країни. В результаті вивчення зарубіжного досвіду стане можливим розробити ефективну програму подолання основних наявних перепон.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями різних галузей наук досліджувалися різноманітні проблемні питання внутрішньо переміщених осіб, серед них Н. Андрусишин, О. Балакірева, М. Бачинська, Т. Бондар, О. Бородін, О. Василенко, І. Войналович, Т. Доронюк, Ю. Корнев, М. Кримова, Е. Лібанова, І. Локтева, М. Мальований, О. Непомнящий, О. Осінкіна, У. Садова та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізувавши потужний науковий доробок, виявлено, що комплексних досліджень щодо створення інформаційної платформи з затребуваних допомог різними категоріями надання соціальних допомог переміщених осіб недостатньо. Отже, цей напрямок є актуальним і потребує подальшого вирішення.

Постановка мети дослідження. Мета статті полягає у чіткому розмежування понять: мігранти, переселенці та внутрішньо переміщені особи; вивченні зарубіжного досвіду країн по роботі з внутрішньо переміщеними особами, виокремленні основних напрямків, котрі потребують пильної уваги з боку держави, можливості застосування наявного світового досвіду на теренах України.

Виклад основного матеріалу. З виникненням новітньої категорії незахищеної верстви населення та плутанини в інформаційних засобах у визначенні їх як категорії, ким є дані особи: мігрантами, переселенцями чи внутрішньо переміщеними особами. З різних інформаційних джерел ми чули різні інтерпретації визначення внутрішніх мігрантів. Для того щоб чітко розуміти різницю між цими категоріями, автором пропонується проаналізувати ці три категорії, тим більше, що вони визначені законодавчо. Отже, 1) біженці – це особи, які не є громадянами України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвами переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності тощо перебувають за межами країни своєї громадянської належності та не можуть або не хочуть користуватися захистом цієї країни [1]; 2) внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2]. А переміщеними особами вважаються люди, котрі переміщені, силоміць виселені, переселені особи, яким загрожують військові дії або стихійні лиха. Можна зробити висновок, що поняття «переміщені особи» поєднує в собі два попередні: «мігранти» та «внутрішньо переміщені особи».

Аналізуючи статистичні дані, які розміщені на офіційному сайті Міністерства соціальної політики, щодо міграції переміщених осіб, можна зробити висновок, що лише в 2018 році спостерігається постійна тенденція збільшення кількості осіб, які потребують державної підтримки (рис. 1). На жаль, держава не може самостійно впоратися з ситуацією, яка склалася.

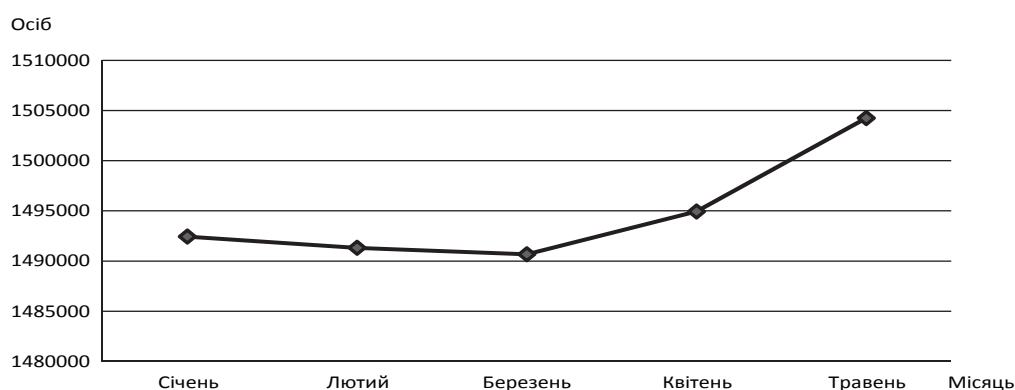

Рис. 1. Динаміка внутрішньо переміщених осіб за 2018 рік [3]

Тому вважаємо доцільним вивчити закордонний досвід для його подальшої адаптації на теренах нашої держави, щоб ефективно подолати критичні питання з надання соціального захисту внутрішнім переселенцям. З подібними питаннями зіштовхувалися такі країни, як Грузія, Молдова, Азербайджан і Вірменія. У результаті узагальнення наявного досвіду цих країн щодо формування дієвої політики для підтримки внутрішньо переміщених осіб виділено такі групи з вирішення питань:

1. Забезпечення таких осіб тимчасовим (постійним) житлом у результаті стихійного, непередбачуваного переміщення осіб. Виходячи із досвіду країн таким особам надається тимчасове житло із наявного житлового фонду, а також розміщення в адміністративних будівлях, а також у спеціально створених поселеннях. Що стосується постійного житла, то пропонуються два варіанти вирішення цього питання. Перший з яких – це надання житла у відбудованих або відремонтованих приміщеннях з мінімальним побутовим наповненням. Як правило, подібне житло надається у сільській місцевості або у населених пунктах, де спостерігається незначна щільність проживання населення. У певних випадках відповідно до законодавства країни подібне житло надається до моменту повернення контролю владою над окупованою територією та відбудови пошкодженого житла під час бойових дій. Іншим же варіантом є надання грошової компенсації за втрачене / частково пошкоджене житло або безвідсоткової позики на придбання нового житла.

Так, наприклад, у Грузії розмір таких компенсацій складав близько 10000 доларів США, а в Молдові компенсація відповідала ринковій вартості попередньо втраченого житла. В Україні також розроблено подібну програму на надання позики на придбання житла. За статистичними даними на кінець 2017 року було зафіксовано 89 сімей, які за допомогою програми «Доступне житло» придбали собі нові помешкання, а також 2690 сімей подали документи на участь у програмі [4; 5].

2. Забезпечення робочим місцем. В українському законодавстві не має положень, щоб могли забезпечити переміщених осіб робочими місцями. Цей напрямок є пріоритетним у терміновості вирішення, адже вирішення цієї проблеми є певним важелем для розв'язання й інших проблем, пов'язаних із матеріальним забезпеченням внутрішньо переміщених осіб. У результаті аналізу практики інших країн автором було зроблено висновок, що більшість країн дотримувались політики збереження наявних форм стимулювання зайнятості та стандартів надання соціальної допомоги у зв'язку з безробіттям. А також було зазначено стимулювання самозайнятості у сфері розвитку сільського господарства.

3. Надання грошової матеріальної допомоги виконує функцію підтримки мінімального рівня доходу. Так, наприклад, у Грузії вимушені переселенці звільняються від сплати податків на передану їм у користування державну власність, а також на компенсації, отримані ними в рамках програми приватизації. В Азербайджані діє система компенсацій за оплату комунальних послуг, а також послуг зв'язку; програма звільнення переселенців від сплати прибуткового податку, а також державного мита, в тому числі й під час переоформлення та відновлення документів.

4. Проблеми соціального забезпечення майже в усіх країнах, за винятком Азербайджану, вирішуються на основі наявних соціальних гарантій у країні. За всіма переселенцями зберігається право на безкоштовну середню освіту, медичне обслуговування та пенсійне забезпечення. В Азербайджані наявний кошик державних соціальних послуг поповнюється наданням для школярів, з числа вимушених переселенців, на безоплатній основі підручників і шкільного приладдя. Для студентів вищих навчальних закладів існує програма компенсації вартості навчання у державних навчальних закладах, а також надання пільг на оплату навчання студентам приватних навчальних закладів [6].

5. Інституціональне забезпечення вирішення проблем переселенців у країні. Реалізація проектів підтримки тимчасових переселенців потребує не лише нормативно-правового та фінансового підґрунтя, а й інституціонального забезпечення. Наразі в Україні відсутній централізований державний орган, який би комплексно здійснював політику у сфері вирішення проблем переселенців. Досвід же інших країн свідчить про необхідність та обов'язковість його формування. Так, наприклад, при Уряді Грузії існує окреме Міністерство у справах вимушеного переміщення з окупованих територій, а в Азербайджані — Державний комітет по роботі з особами, які вимушено покинули місця постійного проживання.

6. Створення умов повернення до попередніх місць проживання, що може стати достатньо актуальним у майбутньому. Більшість вимушених переселенців, з часом, по завершенні бойових дій та окупації, виявлять бажання повернутися до місць їх попереднього проживання. Враховуючи те, що частина будинків, а також інфраструктура міст і селищ Донецької та Луганської областей є частково пошкодженими або знищеними, актуальним залишається питання реалізації програм відновлення інфраструктури регіонів і житла. У цьому контексті досвід інших країн передбачає надання можливості повернення у приватну власність об'єктів нерухомості; надання одноразової державної допомоги для відновлення житла, у разі повного їх знищення; компенсація частки вартості на покупку або будівництво нового житла. Враховуючи та систематизуючи закордонний досвід, окремі ініціативи українського уряду, а також громадських організацій, можна стверджувати, що актуальною для України сьогодні може стати реалізація зваженої комплексної політики, що охоплювала б усі аспекти життя вимушених переселенців.

Наслідки перебування певних територій в окупації та на яких проводять антитерористичні операції сьогодні мають значний вплив на соціально економічний розвиток країни. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб вимагають значних фінансових вливань для їхньої підтримки, що призводить до ще більшого фінансового дефіциту державного бюджету. Соціальна напруга зростає, держава не має можливості само-

стійно надати увесь спектр соціального захисту, якого потребують не лише внутрішньо переміщені особи, а й інші категорії незахищених верств населення. Це все ще більше загострює потребу у нагальній необхідності перейняття зарубіжного досвіду у вирішенні таких проблем, як: отримання статусу вимушеного переселенця, отримання житла, забезпечення прав зайнятості, отримання соціального забезпечення (освіта, охорона здоров'я тощо), створення умов повернення до попередніх місць проживання.

Для того щоб вирішити ці проблеми Україна повинна розробити комплексну національну модель для подолання ряду перепон із забезпечення політичного, правового, соціального захисту внутрішньо переміщеним особам. З 2014 по 2015 роки в Україні активно розроблялися шляхи вирішення найголовніших життєвих питань, розглядалися можливості залучення іноземних інвестицій тощо. З плином часу інтерес до цих проблем щоразу зменшується, але самі проблеми не знаходять практичного вирішення.

На міжнародному рівні захистом і допомогою переміщеним особам у різних країнах світу впродовж майже 70 років займається Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та груп людей, котрі потребують захисту та допомоги. Україна також отримала підтримку ООН з травня 2014 року та по теперішній час. ООН допомагає безпосередньо у наданні допомоги найуразливішим верствам населення у вигляді правової, матеріальної, юридичної, соціальної допомог, проводить постійний моніторинг становища, підтримує Уряд та громадські організації.

На жаль, Україна не має достатнього досвіду стосовно дій у подібних ситуаціях, у яких опинилися громадяни, котрі проживали та проживають на територіях анексованого Криму, та військових дій на сході країни. Перш за все, що потрібно було організувати та підтримувати весь час, – це реєстрація переміщених осіб, на постійній основі проводити опитування стосовно їх потреб, організація гарячої лінії, результат збору подібної інформації стане поштовхом для більш повного розуміння державою, громадськими організаціями, які на прямки роботи потрібно проводити.

За результатами таких спостережень було запущено проект «Всеохопна стабілізаційна підтримка внутрішньо переміщених осіб та підтримка постраждалого населення», за допомогою громадської організації «Донбас SOS» за цим проектом було відкрито гарячу лінію для внутрішньо переміщених осіб. Як результат, громадська організація представила статистичну інформацію за зверненнями громадян. У липні 2015 року ними було зафіксовано найбільшу кількість звернень з питання можливості перетину кордону, процедури реєстрації для отримання статусу внутрішньо переміщеної особи та документації, що склало 49 % від загальної кількості звернень. Ці питання були лідируючими протягом декількох місяців. Щодо інших питань, то це були: неурядові організації, урядові установи, міжнародні організації, що надають допомогу, – 18 %; доступ до соціальних виплат – 9 %; умови проживання – 7 %; питання здоров'я – 3 %; можливість працевлаштування – 3 %; освіта – 1,2 %; пошук зниклих членів родини / питання об'єднання сім'ї склало 0,3; інші питання склали 9,4 % [7].

Аналізуючи перелік питань, які було наведено, можна дійти висновку, що внутрішньо переміщені особи не проінформовані належною інформацією навіть для переміщення із окупованих територій на територію, підконтрольну українському уряду, та подальшої їх реєстрації. В подальшому всі переміщені особи зіштовхуються із великою кількістю проблем юридичного, соціального та матеріального характеру.

У Україні в 2014–2015 р. було прийнято ряд законів, постанов, котрі забезпечують різні аспекти переміщених осіб (рис. 1).

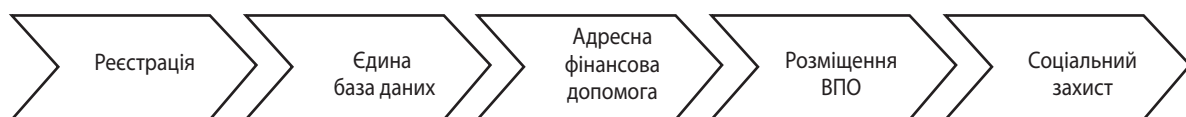

Рис. 1. Забезпечення ВПО законодавчими документами

Але в документах, які було прийнято, є велика кількість недоробок, які в подальшому потребують вирішення. Як уже було сказано, Україні необхідно перейняти досвід інших країн.

Одним із основних питань, які хвилюють переміщених осіб, – це житло. Науковцем Е. Лібановою було запропоновано дві програми з вирішення цього питання. Перший напрямок орієнтований на тих переміщених осіб, які в подальшому планують повернутися на місце свого попереднього проживання, а саме на території Криму та сходу України. Основним завданням держави є надання тимчасового житла на підконтрольній їй території. Другий же напрямок орієнтований на тих осіб, які залишатимуться на місцях свого теперішнього проживання та прагнуть максимально адаптуватися на цій території. Ці програми були запропоновані з огляду адаптації зарубіжного досвіду до реалій українського буття. Ці напрями запроваджені на території України та мають певний успіх. Для осіб, котрі планують повернутися, створено місця компактного проживання,

що адаптовані до осінньо-зимового періоду, надано можливість оформлення комунальної оренди у власників помешкань і знаходження відповідних джерел фінансування. А ось за другим напрямком Україна зіштовхнулася з безліччю проблем розселення переміщених осіб до сільської місцевості та місць з невеликою щільністю населення. Першою проблемою стала неможливість подальшого працевлаштування, оскільки в подібних населених пунктах спостерігається робоча міграція до крупних міст або за кордон [8].

Іншою проблемою, з якою зіштовхнулася наша країна, – це надання якісної освіти. За статистичними даними, Донецька і Луганська області в останні роки випереджали інші регіони за показником кількості дітей, а внаслідок їх переміщення в інші регіони склалася складна ситуація із браком місць у класах, дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах. На жаль, цю проблему неможливо вирішити до моменту завершення бойових дій на територіях сходу країни. Тим більше, що будівництво нових закладів займе велику кількість часу і фінансових інвестицій. Ні першого, ні другого наша країна надати не в змозі.

Незважаючи на велику роботу, яку була пророблено, Україна і досі знаходиться у глибокій економічній кризі – брак коштів, неможливість швидкого вирішення конфлікту, брак робочих місць. Зважаючи на специфічні професії, які користувалися попитом на Донбасі, люди не знаходять собі місця на інших територіях України. Велика кількість людей була змушена пройти перекваліфікацію для того, щоб мати можливість у подальшому працевлаштуватися та забезпечувати самостійно хоча б свої мінімальні потреби.

Аналізуючи дані соціологічного дослідження «Оцінка потреб внутрішньо переміщених жінок та осіб похилого віку в Україні», що проводила О. Балакірева, основними причинами непрацевлаштування стали: неможливість знаходження роботи, яка б підійшла, – 52,9 %; ті особи, які чекають на відповіді за результати проходження співбесіди, складають 13 %; особи котрі зайняті в домашньому господарстві, та пенсіонери – 21 %; мають інші проблеми – 13 %. Але зазначимо, що 26,9 % осіб готові пройти професійну перепідготовку, 21,2 % бажають оволодіти новою професією аби мати можливість у подальшому працевлаштуватися [9].

Як показує практика, внутрішньо переміщені особи котрі не мають роботи, на жаль, дуже рідко звертаються до центрів зайнятості з метою її пошуку. Це говорить про те, що дані особи не мають довіри до державних структур більше, ніж власне небажання йти працювати. З питання працевлаштування внутрішньо переміщених осіб було проведено

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших досліджень. Враховуючи все вище сказане, можна дійти висновку, що для здійснення координації напрямків ефективного вирішення нагальних проблем необхідно створити єдиний центр, який повинен займатися лише проблемами внутрішньо переміщених осіб. Його основним завданням буде збір та аналіз всіх наявних проблем, які потребують вирішення незалежно від сфери виникнення: чи то будуть юридичні, економічні, медичні, освітні, соціальні чи інші проблеми. Одним із ключових моментів має стати інформування вимушених внутрішніх переселенців про їх можливість та права, які їм надає держава; залучення до роботи якомога більше волонтерських, благодійних організацій та фондів для допомоги переміщеним особам. Стимулювання переселенців самостійно намагатися вирішувати проблеми в результаті створення відповідних умов.

На думку автора, держава не має фінансової спроможності задовольняти всі потреби внутрішньо переміщених осіб, тому під час створення подібного центру держава повинна виконувати більше інформаційну функцію для надання можливості різноманітним організаціям впливати на вирішення поточних проблем. Отже, створення саме такої системи та ефективне її впровадження є перспективним для подальших досліджень.

Література: 1. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 03.03.2016 № 3671-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3671-17_2. 2. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон від 27.03.2018 1706-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>. 3. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15416.html>. 4. О лицах, вынужденно перемещенных с оккупированных территорий Грузии, – вынужденных переселенцах : Закон Грузии от 06.02.2014 г. № 1982-II. URL: https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_idmssearch&view=docView&id=2244506&lang=ru. 5. Про основні положення особливого правового статусу населених пунктів лівобережжя Дністра (Придністров'я) : Закон Республіки Молдова від 22.07.2005 № 173-XVI. URL: <http://md.spinform.ru/>. 6. О социальной защите вынужденных переселенцев и лиц, приравненных к ним : Закон Азербайджанской Республики от 21.05.1999 № 669-IQ. URL: http://www.azerbaijan.az/portal/Society/Refugees/refugees_03_r.html. 7. Внутрішньо переміщені особи в Україні: реалії та можливості : рекомендації Міжнар. наук.-практ. конф. (27 лют. 2015 р.). URL: http://ief.org.ua/?p=4562_8. 8. Лібанова Е. М. Вимушене переселення з Донбасу: масштаби та виклики для України: (за матеріалами наук. доп. на засіданні Президії НАН України 8 жовт. 2014 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2014. № 12. С. 15–24. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnanu_2014_12_5.pdf. 9. Балакірева О. М. Трудовий потенціал та рівень державної підтримки внутрішньо переміщених осіб: (за результатами соціологічного дослідження «Оцінка потреб внутрішньо переміщених жінок та осіб похилого віку в Україні») // Внутрішньо

переміщені особи в Україні: реалії та можливості : Міжнар. наук.-практ. конф. (27 лют. 2015 р.). URL: <http://ief.org.ua/?p=4562>.
10. Мальований М. І., Ролінський О. В., Лиса Н. В. Окремі аспекти формування фінансового забезпечення соціального захисту населення в контексті тіньової економіки. *Економічний часопис-XXI*. 2016. № 158 (3–4 (2)). С. 88–91.

References: **1.** Pro bizhentsiv ta osib, yaki potrebiut dodatkovoho abo tymchasovoho zakhystu : Zakon Ukrainy vid 03.03.2016 No. 3671-VI // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>. **2.** Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib : Zakon vid 27.03.2018 No. 1706-VII // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>. **3.** Ofitsiyniy sait Ministerstva sotsialnoi polityky. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/15416.html>. **4.** O litsakh, vynuuzhdeno peremeshchennykh s okkupirovannykh territoriy Gruzii, – vynuuzhdenykh pereselentsakh : Zakon Gruzii ot 06.02.2014 g. No. 1982-II. URL: https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=2244506&lang=ru. **5.** Pro osnovni polozhennia osoblyvoho pravovoho statusu naselennykh punktiv livoberezhzhia Dnistra (Prydnistrovia) : Zakon Respubliki Moldova vid 22.07.2005 No. 173-XVI. URL: <http://md.spinform.ru/>. **6.** O sotsialnoy zashchite vynuuzhdenykh pereselentsev i lits, priravnennykh k nim : Zakon Azerbaydzhanskoj Respubliki ot 21.05.1999 No. 669-IQ. URL: http://www.azerbaijan.az/portal/Society/Refugees/refugees_03_r.html. **7.** Vnutrishno peremishcheni osoby v Ukraini: realii ta mozhyvosti : rekomendatsii Mizh-nar. nauk.-prakt. конф. (27 liut. 2015 r.). URL: <http://ief.org.ua/?p=4562>. **8.** Libanova E. M. Vymushene pereselenia z Donbasu: masshtaby ta vyklyky dlia Ukrainy: (za materialamy nauk. dop. na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 8 zhovt. 2014 r.). Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. 2014. No. 12. P. 15–24. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnanu_2014_12_5.pdf. **9.** Balakirieva O. M. Trudoviy potentsial ta riven derzhavnoi pidtrymky vnutrishno peremishchenykh osib: (za rezultatamy sotsiolohichnoho doslidzhennia «Otsinka potreb vnutrishno peremishchenykh zhinok ta osib pokhyloho viku v Ukraini») // Vnutrishno peremishcheni osoby v Ukraini: realii ta mozhyvosti : Mizh-nar. nauk.-prakt. конф. (27 liut. 2015 r.). URL: <http://ief.org.ua/?p=4562>. **10.** Malovanyi M. I., Rolinskyi O. V., Lysa N. V. *Okremi aspekty formuvannia finansovoho zabezpechennia sotsialnoho zakhystu naselennia v konteksti tinovoi ekonomiky* [Separate Aspects of the Formation of Financial Support for Social Protection of the Population in the Context of the Shadow Economy]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*. 2016. No. 158 (3–4 (2)). P. 88–91.

Інформація про автора

Тимофеева Марина Іванівна – аспірант кафедри економіки та соціальних наук Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, м. Харків, 61166, Україна; e-mail: m.timofeeva@ukr.net).

Информация об авторе

Тимофеева Марина Ивановна – аспірант кафедри економіки і соціальних наук Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, г. Харків, 61166, Україна; e-mail: m.timofeeva@ukr.net).

Information about the author

M. Timofieieva – Postgraduate Student of Department of Economics and Social Sciences, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine; e-mail: m.timofeeva@ukr.net).

*Стаття надійшла до ред.
25.06.2018 р.*